

ฌอง - ปอล ซาร์ตร์ : แนวคิดและงาน

ธารทิพย์ แก้วทิพย์*

ในบรรดานักเขียนชาวฝรั่งเศสที่ได้รับรางวัลโนเบล ไม่มีใครอยู่ในสถานภาพเดียวกับ ฌอง - ปอล ซาร์ตร์ (Jean - Paul Sartre) ผู้ปฏิเสธไม่ยอมรับรางวัลอันมีเกียรติ และมีมูลค่าสูงถึง ๒๕๐,๐๐๐ โครน (ราว ๘๐๐,๐๐๐ บาท) เมื่อมีข่าวว่าราชบัณฑิตยสถานของสวีเดนจะลงมติให้เขาเป็นผู้ได้รับรางวัลโนเบล สาขาวรรณคดี ค.ศ. ๑๙๖๔ ซาร์ตร์ได้เขียนจดหมายแจ้งถึงความตั้งใจของเขาก่อนการประกาศผลตัดสินว่า “โดยเหตุผลส่วนตัวบางประการ ข้าพเจ้าใคร่ขอให้มีชื่อของข้าพเจ้าปรากฏอยู่ในรายชื่อผู้สมัครได้รับเลือกเป็นนักเขียนรางวัลโนเบล ความตั้งใจของข้าพเจ้ามิได้แสดงว่าข้าพเจ้าไม่เคารพสถาบันอันมีเกียรติของสวีเดน หรือไม่เชื่อถือในรางวัลอันมีเกียรติที่จัดตั้งขึ้น แต่ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ และไม่สามารถรับรางวัลนี้ได้ไม่ว่าจะเป็นปีหรือปีต่อ ๆ ไปก็ตาม”^{*}

อย่างไรก็ดี คำขอร้องของเขาไม่เป็นผล ซาร์ตร์ได้รับเลือกให้ได้รับรางวัลโนเบล ประจำปี ๑๙๖๔ แต่กระนั้นเขาก็ตอบปฏิเสธอย่างเป็นทางการ การปฏิเสธของซาร์ตร์ทำให้มีเสียงพูดไปต่าง ๆ นานา บ้างก็ว่าเป็นการแสดงความไม่พอใจที่อัลแบร์ กามู “คู่ปฏิปักษ์” ทางความคิดได้รับรางวัลเดียวกันไปก่อนแล้ว

ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๕๗ บางคนก็ว่าเขากลัวซีมอน เดอ โบวัวร์ เพื่อนร่วมชีวิตจะวิจารณ์เขาว่าเขายังยะโสเกินไป มีคนยกย่องให้รางวัลยังไม่รับ แต่ซาร์ตร์ให้สัมภาษณ์แก่นิตยสาร *Le Nouvel Observateur* ถึงเหตุผลสำคัญที่เขาปฏิเสธรางวัลดังกล่าว เพราะเขาไม่ต้องการถูกระบบกลืน “ถ้าผม

* นักวิชาการอิสระ ประเทศฝรั่งเศส

๑. *Magazine littéraire*, septembre 1975, p. 42.

ยอมรับรางวัลโนเบล-และตั้งมั่นในพิธีแจกรางวัลที่สต็อกโฮล์ม ผมจะกล่าวสุนทรพจน์รุนแรงกว่าว้าว ซึ่งก็เป็นการกระทำที่ไม่สมเหตุสมผล — ผมก็จะถูกระบบกลืน”^๒

การตัดสินใจของชาร์ตร์เป็นการกระทำซึ่งเขาตั้งใจให้มีความหมายทาง “การเมือง” ในคำจำกัดความที่กว้างที่สุด ตามแนวคิดที่เขาได้วางไว้เกี่ยวกับบทบาทของนักเขียนในสังคม

แนวคิดของชาร์ตร์เป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า “การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมของนักเขียน” (*littérature engagée*) มีอิทธิพลมากในหมู่ปัญญาชนของฝรั่งเศสในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง นอกจากจะเป็นเพราะคนเราย่อมกระหายที่จะมุ่งหาความหมายให้ชีวิตในสังคมที่ขาดสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสงครามแล้ว เหตุการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้นยังทำให้เกิดความรู้สึกว่าทุกคนควรเข้าร่วมสร้างอนาคตของตนเอง และของสังคมที่ตนเองเป็นส่วนประกอบ มิใช่ปล่อยให้กระแสประวัติศาสตร์พัดพาชีวิตของแต่ละบุคคลไปโดยไม่มีใครช่วยทำอะไรให้ดีขึ้นเช่นที่ผ่านมา ดังนั้นคนฝรั่งเศสเป็นจำนวนมากจึงหันมาสนใจความคิดของ

ชาร์ตร์ จนถึงขนาดกลายเป็นแฟชั่น^๓ ใครที่ไม่รู้จักงานเขียนปรัชญาของชาร์ตร์เรื่อง *L'Être et le Néant* ก็เป็นคน “เซยเหลว” บรรดาปัญญาชนซึ่งคนที่หมั่นไล่ให้ฉายาว่าพวก “เอ็กซิสตองเซียลิสต์” ชุมนุมรวมกลุ่มถกปัญหากันตามร้านกาแฟถนน Montparnasse ร้าน La Flore หรือ La Coupole ซึ่งชาร์ตร์มานั่งเขียนหนังสือเป็นประจำ สิ่งเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม อันสะท้อน

๓. Boris VIAN ในนวนิยายเรื่อง *L'Ecume des jours* (Paris, Pauvert, 1947 พิมพ์ใหม่ปี ๑๙๖๓ ในชุดพ็อกเก็ตบุ๊ก ๑๐/๑๘) ได้บันทึกเหตุการณ์สมัยที่ชาร์ตร์ได้รับความนิยมถึงจุดสูงสุดไว้โดยใช้วิธีหยอกล้อ ตัวละครตัวหนึ่งชื่อ “ซิก” ถู้อ่านกัปราชญ์ “มอง-ปอล ชาร์ตร์” เป็นสรณะ เทียบเสาะหาหนังสือและของใช้ส่วนตัวของชาร์ตร์มาไว้ในครอบครองจนหมดเนื้อหมดตัว ฉากสำคัญบรรยายถึงฝูงชนซึ่งกระหายที่จะฟังคำปราศรัยของ “ศาสดา” เบียดเสียดจนจะเหยียบกันตายเพื่อจะเข้าไปรับคำสอนอย่างใกล้ชิดที่สุด “ซิก” หัวแหลมเอาเทปมาอัดไว้เพื่อจะเอาคำปราศรัยกลับไปฟังในที่เงียบ ๆ เนื่องจากในที่นั้นวุ่นวายและเสียงดังจนไม่มีใครฟังอะไรได้ยิน! ฉากจบลงเหมือนในหนังตลก เพดานห้องที่ชาร์ตร์กำลังกล่าวคำปราศรัยพังลงมา เนื่องจากในขณะที่เขาพูดความศรัทธาของคนฟังก็แตกถล่มลงเรื่อย ๆ จนถึงกับบนกันขึ้นไปฟังบนหลังคาซึ่งทาน้ำหนักไม่ไหว (คำปราศรัยคือ “*L'Existentialisme est un humanisme*” กล่าวเมื่อปี ๑๙๔๕).

๒. *Le Nouvel Observateur*, n° 1, 19 novembre 1964, p. 5.

ให้เห็นการตอบสนองของผู้อ่านต่องานเขียน
ในสมัยหนึ่ง เป็นหัวข้อซึ่งจะต้องศึกษากัน
โดยละเอียดถึงรูปแบบของการเผยแพร่ความ
คิด รวมทั้งบรรยากาศทางการเมือง สังคม
และเศรษฐกิจในสมัยนั้น บทความสั้น ๆ นี้
ไม่มีเนื้อที่พอที่จะวิเคราะห์ได้ แต่ที่ยกมากล่าว
ข้างต้นเพราะเมื่อเอ่ยถึงชาร์ตร์ หรือ “เอ็กซีส
ตองเซียงลิสต์” ทุกคนก็ต้องคิดถึงสิ่งที่มอง
เห็นเหล่านั้นก่อน ชาร์ตร์เองก็ได้ทำอะไรเพื่อ
จะแก้ไขภาพพจน์นี้ เขายอมรับสิ่งที่สังคม
ถือเป็นสัญลักษณ์ของแนวความคิดของเขา
อย่างท้าทาย

ปรากฏการณ์ทางสังคมดังกล่าวมิได้
ช่วยให้เราเข้าใจความคิดของชาร์ตร์ได้มากนัก
แต่วิธีที่ดีที่สุดคือการศึกษางานเขียนของเขา
อุปสรรคสำคัญของผู้สนใจในงานของชาร์ตร์
นอกจากจะอยู่ที่ความสลับซับซ้อนของหลัก
ปรัชญาแล้ว ยังมาจากจำนวนงานเขียนซึ่งมี
อยู่มากมายและครอบคลุมถึงหลายสาขา ทั้งข้อ
เขียนทางปรัชญา นวนิยาย เรื่องสั้น อธิชีว-
ประวัติ ชีวประวัติของนักเขียนผู้อื่น คำนำ
หนังสือ บทความทางวรรณคดีวิจารณ์ บท
ความทางการเมือง บทละคร บทสนทนาสำหรับ

ภาพยนตร์รวมทั้งคำปราศรัยในโอกาสต่าง ๆ
หรือคำให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์อีกด้วย

ชาร์ตร์เคยกล่าวไว้ใน ค.ศ. ๑๙๕๑ ว่า
งานในรูปแบบต่าง ๆ นี้แต่ละชิ้นเป็นเพียง
“เสี้ยวหนึ่งของงานทั้งหมด ทุกคนจะเข้าใจความ
หมายอันแท้จริงของงานเหล่านั้นได้ก็ต่อเมื่อผมทำ
ตามโครงการ ที่วางไว้โดยเรียบเรียงสมบูรณ์”^๔
โครงการที่ชาร์ตร์เอ่ยถึง เป็นสิ่งที่เขา “วางไว้”
ตั้งแต่เริ่มแรก หรือคือนิยามกว้างๆ สบายๆ ที่
มองย้อนหลังนั้นไม่มีใครรู้แน่ชัด และความ
“เรียบเรียงสมบูรณ์” ก็ไม่ได้เป็นไปตามความ
ตั้งใจ ตอนเขาย้ายยังเมืองซึ่งเขียนค้างไว้อีก
แต่ด้วยคำดังกล่าวช่วยชี้แนวทางวิเคราะห์งาน
ของชาร์ตร์ได้เป็นอย่างดี นักเขียนค่อยๆ
พัฒนาเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงความคิดหลัก
ของเขาเพื่อให้มีความหมายกว้างและลึกซึ้ง
มากขึ้น โดยใคร่ครวญจากประสบการณ์ชีวิต
และจากการที่เขาต้องเผชิญหน้ากับความคิด
ของคนอื่น ๆ ผู้อ่านในทางกลับกันควรพยายาม
รวบรวมวิเคราะห์จากผลงานชิ้นสำคัญ ๆ
ส่วนต่าง ๆ ซึ่งประกอบเข้าเป็นความคิดหลัก
ของนักเขียน

๔. *Magazine littéraire*, septembre
1975, p.๓๓.

บทความนี้จะยึดแนวทางวิเคราะห์ดัง-กล่าว และจะอ้างถึงบทบาทของชาร์ตร์ใน “โลกแห่งความเป็นจริง” อย่างย่อ ๆ เท่านั้น เนื่องจากเนื้อที่มีจำกัด ทำให้ไม่สามารถวินิจฉัยข้อมูลที่ทำเป็นต่อการศึกษาค้นคว้าอันเกี่ยวข้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองในฝรั่งเศสและในยุโรปในช่วงนั้นได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

แนวคิด “อ็อกซิสตองเซียลลิสม์” ของชาร์ตร์

คามวิชาที่เรียนมาโดยตรง ชาร์ตร์เชี่ยวชาญทางด้านปรัชญา เขาจบสาขาจากสถาบันชั้นสูงของฝรั่งเศสซึ่งเรียกกันว่า Ecole Normale Supérieure ใน ค.ศ. ๑๙๒๙ เขาสอบแข่งขันเข้ารับตำแหน่งครูสอนปรัชญาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและสอบได้เป็นที่หนึ่งของผู้เข้าสอบทั้งหมด แต่ชาร์ตร์มีความปรารถนาอย่างแรงกล้ามาตั้งแต่เด็กที่จะเป็นนักเขียน ถึงแม้มีงานเลี้ยงชีพแล้วเขาก็ไม่ได้ละทิ้งความตั้งใจเดิม สิ่งที่เขาเรียนรู้ทางทฤษฎีปรัชญาจึงถูกทิ้งมาหลอเลียงเนื้อหาของหนังสือที่เขียนขึ้นจากจินตนาการ

ผลงานเล่มแรกที่ทำให้ชาร์ตร์เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ในฐานะนักเขียนคือ *La Nausée*^๕ นวนิยายเรื่องนี้ได้รับความนิยมสำเร็จตั้งแต่ตีพิมพ์ออกมา (ค.ศ. ๑๙๓๘)

และต่อมาอีก ๒ ปีก็ได้รับรางวัลทางวรรณคดีคือ Prix du roman populiste^๖ ความสำคัญของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่การบรรยายให้ผู้อ่านได้เข้าใจว่า “การดำรงอยู่” (existence) คืออะไร บันทึกประจำวันขององตวน โรกองแตงตัวเอก นอกจากจะไคร่ครวญพยายามเข้าใจความคิดเรื่องซึ่งเป็นเนื้อหาแล้ว รูปแบบของหนังสือคือการบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แม้จะไม่ติดต่อกันทุกวันแต่ก็เป็นรูปแบบ

๕. ฉบับแปลภาษาไทยของณรงค์ เกิดุฑ์ แปลชื่อเรื่องว่า “อวก” ผู้เขียนมิใคร่เห็นด้วยนัก เหตุผลประการแรกเกี่ยวกับ “ระดับของภาษา” (niveau de langue) คำที่ใช้ในภาษาฝรั่งเศสเป็นคำกลาง ๆ ใช้กันทั่วไป ไม่ใช่ “ภาษาชาวบ้าน” ประการที่สอง “ความคลุ่นไส้” ของโรกองแตงเป็นอาการซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงจากความผิดปกติของระบบทางเดินอาหาร แต่เป็นผลสืบเนื่องมาจากความกังวลว่าจิตใจอย่างรุนแรง ความรู้สึกว่าชีวิตว่างเปล่าไม่มีความหมาย คำว่า “ความคลุ่นไส้” จึงมีความหมายกว้างครอบคลุมทั้งปฏิกิริยาทางร่างกายและความกังวลทางจิตใจอย่างรุนแรงซึ่งเป็นต้นเหตุ.
๖. รางวัลนิตยภัตของนวนิยายดีเด่นเป็นทุนนิยมกว้างขวางในบทพิมพ์จำหน่าย ชาร์ตร์ได้รับรางวัลในปี ๑๙๔๐ เนื่องจากไม่มีการแจกรางวัลในช่วง ๓ ปี (๑๙๓๗-๑๙๓๙) จะเห็นได้ว่าชาร์ตร์มิได้ต่อต้านรางวัลทางวรรณคดีเสมอไป การปฏิเสธรางวัลโนเบลจึงเป็นการตัดสินใจโดยใช้เหตุผล อาจเป็นไปได้ด้วยว่าช่วง ๑๙๔๐ เขายังไม่มีความคิดที่จะเข้าร่วมมีบทบาทในสังคมอย่างเต็มที่.

ที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีชีวิตอยู่ไปแต่ละวัน
ของคนเราได้เป็นอย่างดี

จุดเริ่มต้นของประสบการณ์ซึ่งมี
ความหมายอย่างใหญ่หลวงต่อโรคองแตงเกิด
โดยความบังเอิญ วันหนึ่ง รีมทะเล เขาเห็น
เด็กกำลังเล่นเหยือกก้อนหินให้กระเด็นติดต่อกันบนผิวน้ำ เขาหยิบก้อนหินขึ้นมาก้อนหนึ่ง
“รูปร่างแบนราบ ด้านหนึ่งแหลมสนิท อีกด้าน
หนึ่งชันและมีโคลนทรายเปียก ๆ ติดอยู่” เพื่อ
จะโยนเล่นบ้าง แต่เขาก็ต้องปล่อยมันทิ้ง
จากการสัมผัสก้อนหินเขาเกิดความรู้สึก
แปลก ๆ ซึ่งเขาไม่เข้าใจว่ามันหมายความว่า
อย่างไร เขาจึงตัดสินใจเขียนบันทึกซึ่งช่วย
ให้เขาย้อนหลังพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ได้ถั่ววันและกระจำงแจ่งขึ้น หลังจากวันนั้น
ความรู้สึกอย่างเดียวกันก็กลับมาเป็นครั้งคราว
โดยเขาไม่รู้ตัวว่ามันจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ ครั้ง
หนึ่งเขาจับลูกบิณฑ์ประตูลูกหนึ่งเขาสัมผัส
มือกับคนรู้จัก วันอื่น ๆ มันเกิดตอนเขามอง
ดูกลองยาสูบซึ่งวางอยู่บนโต๊ะ หรือแม้แต่
หน้าตัวเองในกระจก ถึงเขาจะกลัว พยายาม
ลืม ไม่นึกคิอยู่ในห้องคนเดียว หนีไปนั่ง
ร้านกาแฟซึ่งมีคนมากหน้าหลายตา ความ
รู้สึกขยะแขยง สะอิดสะเอียนก็ติดตัวไปและ
เริ่มรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ระยะเวลาที่เขาไม่จำเป็น

ต้องสัมผัสสิ่งใดๆ เพียงมองเห็นของบางอย่าง
หรือเนื้อหนังคนก็ทำให้เขารู้สึกแบบนั้นขึ้นมา
อย่างช่วยไม่ได้

อาการไม่สบายของโรคองแตงเป็น
ผลจาก “ความกังวลใจ” ซึ่งสาเหตุสำคัญ
สามารถอธิบายด้วยหลักปรัชญาที่ชาร์ตร์
เขียนไว้ใน *L' Etre et Le Néant* ได้
ว่า เขา “กังวลใจ” เพราะเขาตระหนักว่า
ตัวเขาเองและมนุษย์คนอื่นก็เช่นกัน มิได้
เป็นเพียง “จิตสำนึก” ที่จะรับรู้สิ่งต่าง ๆ
เท่านั้น แต่อยู่ในโลกนี้เหมือนสิ่งของสิ่ง
หนึ่งโดยมีเลือดเนื้อร่างกายอีกด้วย” เมื่อ

๑. ข้อเขียนทฤษฎีปรัชญาของชาร์ตร์เล่มนี้ พิมพ์
ค.ศ. ๑๙๔๓ เขาอธิบายไว้อย่างละเอียดเกี่ยวกับ
เรื่อง “การดำรงอยู่” โดยใช้วิธีวิเคราะห์จากการ
แสดงออกภายนอกที่มองเห็นได้ในชีวิตประจำวัน
ตามโครงการซึ่งใช้เป็นชื่อเรื่องย่อว่า *Essai de
l'ontologie phénoménologique* ชาร์ตร์
แบ่งประเภทของสิ่งต่างๆ ในโลกเป็น ๒ ประเภท
ใหญ่ ๆ คือ le pour-soi หมายถึง “การดำรง
อยู่” แบบจิตสำนึก และ l' en-soi หมายถึง
“การดำรงอยู่” แบบสิ่งของ ที่ไร้จิตสำนึก
ลักษณะพิเศษของมนุษย์คือ เราอยู่ในโลกโดยรวม
“การดำรงอยู่” ทั้งสองแบบไว้ในตัว นั่นคือต้น
เหตุของความยากลำบาก ในการมีชีวิตอยู่ ในโลก
ของเรา เพราะ “การดำรงอยู่” แบบจิตสำนึก
ซึ่งเป็นสว่างเปล่าพร้อมที่จะรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่มา
กระทบ พยายามที่จะไขว่คว้าชัดเจนของสิ่งที่ตรง
ข้ามกับตนคือ “การดำรงอยู่” แบบสิ่งของ

มีความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้น แทนที่จะอยู่ไปวัน ๆ โดยไม่คิดอะไร โรคองแตงเริ่มตั้งปัญหาตามตัวเองเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ในโลกเกี่ยวกับความหมายที่มนุษย์ให้กับชีวิต เริ่มสงสัยว่าค่านิยมต่างๆ ที่ทุกคนเชื่อถือในสังคมและความหมายที่เราให้กับชีวิตส่วนตัวของเราเอง เป็นสิ่งที่ตรงกับความเป็นจริงและเป็นสิ่งที่เราควรมั่นใจได้เพียงไร บทเรียนจากการมองคนอื่นซึ่งเป็นการมองจากภายนอก ทำให้เขาเห็นโลกนี้เหมือนโรงละครชีวิตของแต่ละคนเป็นเพียง “บทบาท” ที่จะต้องเล่นตามที่สังคมกำหนด เวลาที่ตกท้ายกันก็จะแนะนำฐานะทางสังคมก่อนอื่น ทุกคนพยายามทำตัวให้ตรงกับภาพที่ต้องการให้ปรากฏในสายตาของคนอื่น เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและเข้ากับกลุ่มสังคมนั้น ๆ ได้ ไม่ต้องอยู่คนเดียว ไม่ต้องเกิดความ “กังวลใจ” โรคองแตงเองแม้จะพยายามปฏิเสธสิ่งเหล่านี้ซึ่งเขาคิดว่าเป็นเรื่องผิวเผิน เป็นการ “หลอกตัวเอง” โดยทำตัวอยู่นอกระบบ อยู่โดดเดี่ยวในห้องเช่าของโรงแรมเล็ก ๆ ในเมืองบูวิล ไม่มีการคบหา ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง แต่เมื่อถึงเวลาที่เขากลับความรู้สึก “คลื่นไส้” ซึ่งกระตุ้นให้เขาหันมาพิจารณาถึงความหมายของการมีชีวิตอยู่ให้ถึงแก่น

เขาก็รู้สึกหาวดกแล้ว รับหนึ่ความรู้สึกนั้นกลับเข้าไปในร้านกาแฟซึ่งมีคนชุมนุมกัน ไปนั่งฟังเพลงแจ๊ซ^๔ พยายามหาเพื่อน พยายามจะกลับไปหาแอนน์คนรักเก่า อย่างไรก็ตาม

(ในทางปฏิบัติ เช่น ความอยากได้อะไรต่าง ๆ เป็นกรรมสิทธิ์ ความอยากเป็น “เจ้าของ” คนที่ตนรัก หรือค่านิยมต่าง ๆ และการมีฐานะในสังคม ซึ่งทำให้รู้สึกมีตัวตนในสายตาของผู้อื่น) อันเป็นความเต็มเปี่ยมเอาไว้ แต่ในขณะที่จิตสำนึกก็เกรงอันตรายที่จะจมปลักอยู่ใน “การดำรงอยู่” แบบสิ่งของ ซึ่งไม่มีการพัฒนาอีกต่อไป ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเหมือนความตาย ซาร์ตร์เลือก ใช้ สิ่งของ บางอย่างเป็น สัญลักษณ์ ของอันตรายดังกล่าวที่จิตสำนึกถูกคุกคาม เขาเรียกมันว่า “ความหนืด” (le visqueux) ที่จะดึงดูดจิตสำนึกให้จมอยู่กับ “การดำรงอยู่” แบบสิ่งของโดยไม่ทันรู้ตัว.

๔. ในเรื่อง *La Nausée* เพลงแจ๊ซเป็นสัญลักษณ์ของงานศิลปะซึ่งถูกสร้าง ขึ้นมาจากจินตนาการของมนุษย์ ศิลปะเป็นความเต็มเปี่ยม เป็น “แก่นแท้” (essence) คือสิ่งที่สมบูรณ์ในตัวเอง ไม่มีเรื่องของความบังเอิญเข้ามาเกี่ยวข้อง เพลง ๆ หนึ่งจะประกอบด้วยตัวโน้ต ซึ่งผู้แต่งเรียบเรียงไว้ในลำดับที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้อีก ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงก็เป็นเพลงอื่นไป ดังนั้นศิลปะจึงเป็นสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกับ “การดำรงอยู่” (existence) ในโลกมนุษย์อีกต่อไป โรคองแตงจึงรู้สึกตกใจ เมื่อได้ฟังเพลงเพราะรู้สึกเหมือนได้เขาลงโลกอีกโลกหนึ่ง ซึ่งมีคุณค่าที่สมบูรณ์ในตัวเอง (La Nausée, เล่มที่อ้างแล้ว, หน้า ๓๘-๔๐ และ ๒๔๑-๒๔๘, ฉบับแปลภาษาไทย “บทเพลงสุดท้าย”, อ้างแล้ว, หน้า ๓๖๓-๓๖๖).

ตามเขาก็คงจะทั้งความพยายามเหล่านี้เพราะความรู้สึกไม่สบายติดตามเขาไปทุกแห่ง และรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เขาย้อนคิดถึงชีวิตของตนเอง เขาคงยอมรับว่าความหลังที่ผ่านมาค่อย ๆ เลือนจากความทรงจำไปเหมือนความฝัน ภาพเหตุการณ์ที่เขาจำได้ไม่ปะติดปะต่อกัน มีช่องว่างเหมือนรอยแหวกในรูปต่อซึ่งชิ้นส่วนบางอันขาดหายไป งานค้นคว้าที่เขาทำเกี่ยวกับชีวประวัติของ โรลบบ (Rollebon) ชุนนางซึ่งมีชีวิตอยู่ในศตวรรษที่ ๑๘ ทำให้เขาเข้าใจว่า การหาความหมายที่แท้จริงให้ชีวิตจากเหตุการณ์เก่า ๆ ในอดีตแทบเป็นไปไม่ได้ถึงแม้มีพยานหลักฐานเป็นข้อเขียนความซัดแย้งและความไม่แน่นอนยังคงมีอยู่ ส่วนอนาคตนั่นไม่มีไครพยากรณ์ได้

มาถึงจุดนี้ โรคองแตงต้องยอมรับการมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันโดยไม่มี ความหมายเหมือนสิ่งของอื่น ๆ ที่ “เป็นอยู่” ในโลกนี้ จากสำคัญที่โรคองแตงได้ค้นพบความจริงเกี่ยวกับ “การดำรงอยู่” (existence) เกิดในสวนสาธารณะ หลังจากรู้สึกคลื่นไส้อย่างรุนแรงจนเขาคงรีบออกมาจากร้านอาหารที่เขาทานกลางวันกับเพื่อนที่มีฉายาว่า Autodidacte โรคองแตงเห็นหน้าผู้คน ลงรถรางมาถึงสวนแห่งนี้ เขามองเห็นรากไม้และ

เกิดความเข้าใจขึ้นมาทันทีว่า “การดำรงอยู่” คืออะไร มันไม่ใช่ภาพที่คำเรียกชื่อให้แก่เรากล่าวว่า “รากไม้” เป็นเพียงเครื่องมือทางความคิดที่มนุษย์ใช้จัดจำแนกสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวให้เป็นระบบเท่านั้น สิ่งที่เขาเห็นเป็น “เนื้อแท้ที่เปลือยเปล่า” ของรากไม้ ไม่มีคำเรียกคำจำกัดความใด ๆ มาเคลือบคลุม มันอยู่ตรงนั้นโดยความบังเอิญ โดยไม่มีเหตุผล ไม่มีอะไรมาอธิบายได้ ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นรอบข้าง เป็น “ส่วนเกิน” แต่ก็ไม่มีอะไรที่จะมาทำให้มันหายไปจากตรงนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในโลกรวมทั้งตัวมนุษย์ก็อยู่ในสภาพเดียวกับรากไม้

การค้นพบความจริงดังกล่าวของโรคองแตงทำให้เขาไม่สามารถยึดมั่นในค่านิยมทางสังคมได้อีก ไม่สามารถเชื่อในความหมายของชีวิตที่เขาสร้างให้ตัวเองจากความหลัง และไม่ติดอยู่ในกรอบความคิดใด ๆ อีก แต่การเป็นอิสระจากทุก ๆ อย่างเช่นนี้มีได้หมายความว่าเขพบทางออกในชีวิต เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้จบ ผู้อ่านอดคิดไม่ได้ว่าชาร์ตรเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย จริงหรือที่โลกนี้ว่างเปล่า ปราศจากความหมายอย่างที่เขาคิด และมนุษย์เราอยู่ในโลกเพียงเพื่อปฏิเสธทุก ๆ อย่าง โดยไม่คิดเสริมสร้าง ไม่

ลงมือทำอะไรเพื่อให้ความหมายแก่ชีวิต
ซาร์ตร์ตอบโต้คำวิจารณ์เหล่านี้โดยชี้ให้เห็น
“จุดอ่อน” ของวิธีการวิเคราะห์ซึ่งถือว่า
หนังสือเพียงเล่มเดียวได้รวบรวมความคิดทั้ง
หมดของเขาไว้

“มีคนกล่าวว่าเรื่อง *La Nausée*
เป็นนวนิยายที่มองโลกในแง่ร้าย ขอให้รอ
ดูต่อไปก่อน ในนวนิยายเล่มหน้าซึ่งจะเป็น
ตอนต่อ ตัวเอกจะทำให้อะไร ๆ ดีขึ้น หา
ความหมายให้กับการมีชีวิตอยู่ในโลก ลง
มือปฏิบัติและได้สัมผัสกับสิ่งที่สร้างสรรค์^๙

การที่โรกองแตงได้เข้าใจความหมายของ “การ
ดำรงอยู่” ในโลก จึงเป็นเพียงก้าวแรกบน
“เส้นทางของเสรีภาพ” (*Les Chemins
de la liberté*) ตามชื่อชุดนวนิยายซึ่ง
ออกมาสู่สายตาผู้อ่านในช่วงหลังสงครามโลก
ครั้งที่สอง^{๑๐}

เช่นเดียวกับโรกองแตง ตัวเอกของ
ชุดนวนิยายดังกล่าวเรียนรู้ว่า การมีเสรีภาพ

๙. แปลจาก Michel CONTAT et Michel
RYBALKO, *Les Ecrits de Sartre*,
Paris, Gallimard, 1970, p. 66.

๑๐. นวนิยายชุดนี้ไม่จบสมบูรณ์ ที่พิมพ์ออกมานี้ทั้ง
หมด ๓ เล่ม คือ *L'Age de raison* (1945)
Le Sursis (1945) และ *La Mort
dans l'âme* (1949) เล่มสุดท้ายเขียน
ไว้บางตอน แต่ซาร์ตร์ทิ้งไว้แค่ฉบับร่าง.

อย่างเต็มที่คือการตัดขาดจากความยึดมั่นถือ
มั่นต่าง ๆ การอยู่ในความว่างเปล่าเป็นเพียง
“จิตสำนึก” ที่ไร้จุดหมาย มัตติเยอ เดอลารู
ตัวเอกถูกเรียกเข้าประจำการ เตรียมพร้อม
ทำสงครามที่อาจเกิดขึ้น ก่อนจะไปรายงาน
ตัว เขาเดินเลียบแม่น้ำ Seine ไปเรื่อย ๆ
ครุ่นคิดถึงชีวิตของตนเองและมาถึงสะพาน
Pont-Neuf

“เขาหยุดกลางสะพาน หัวเราะออกมา
ดัง ๆ “เสรีภาพมันอยู่ใกล้แค่เอื้อมเท่านั้น
นะหรือ โอ้เราก็ก็น่าเสียดายใกล้ตัว มัน
อยู่ใกล้แค่ตัวเอง ใกล้เสียจนมองไม่เห็น
จับต้องไม่ได้ถูกจุด มันคือตัวเราเอง ตัวเรา
เองคือเสรีภาพที่เราใช้อยู่” เขาเคยหวังว่า
วันที่เขาค้นพบเสรีภาพ เขาคงจะรู้สึก
แจ่มใสเบิกบานเป็นล้นพ้น คงจะรู้สึกสัน
ติสุขเหมือนนกปล่อยสายฟ้าฟาด แต่เขาไม่ได้
รู้สึกอย่างนั้นเลย เขารู้สึกเพียงถูกตัดขาด
จากทุก ๆ สิ่ง อยู่ตรงหน้าความว่างเปล่า
จนใจหวิว ๆ เหมือนจะตกจากที่สูง รู้สึก
“กังวลใจ” ต่อการมีชีวิตอยู่ในโลก มัน
เป็นสิ่งที่โปร่งใสอยู่ในตัวของเขาเอง ไม่มี
อะไรสะท้อนภาพกลับมาให้เขาเห็นมัน
ได้”^{๑๑}

เช่นเดียวกับโรกองแตงสิ่งที่มัตติเยอ

๑๑. แปลจาก *Le Sursis*, Gallimard, 1945
พิมพ์ใหม่ในชุดฟ็อกเก็ตบุ๊ก Folio, 1972,
หน้า ๓๕๓-๓๕๔.

ประจักษ์ไม่ได้ช่วยให้เขาพบความหมายของชีวิต กลับทำให้เขากว้างขวางไม่มีหลักยึด ค้ำยันเข้าไป แต่ในขณะที่โรคองแตงติอยู่ทางทัน หยุคอยู่ที่ “เลขศูนย์ของเสรีภาพ” มัตติเยอได้พิจารณาให้ลึกซึ้งต่อไปอีกเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพที่เขาได้อยู่

ในความคิดของชาร์ตร์การมีเสรีภาพอันแท้จริงเป็นสิ่งที่ยกย่องความเป็นมนุษย์ไว้สูงสุด แต่ละคนเป็นผู้รับผิดชอบชะตาชีวิตของตนเองเพียงผู้เดียว เป็นผู้สร้างคุณค่าใน ชีวิตของตน เป็นผู้ให้ความหมายกับทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัว ไม่มีสิ่งภายนอกสิ่งใดที่จะกำหนดค่านิยมต่างๆ แทนตัวเราได้ เนื่องจาก “การดำรงอยู่” มีมาก่อน “ความมีคุณค่า” ทั้งปวง กล่าวคือ ความดี ความชั่ว จะไม่มีขึ้นมาเลยถ้าหากไม่มีมนุษย์ แต่เสรีภาพอันเต็มเปี่ยมไม่ใช่ความสบาย เป็นภาระรับผิดชอบอันหนักอึ้งที่มนุษย์ต้องแบกไว้ “โดยไม่มีใครคอยช่วยเหลือ โดยไม่มีข้อแก้ตัว” ด้วยเหตุนี้ จึงมีคนท้อหวาดกลัว ไม่กล้ายอมรับภาระนี้ หนีไปยึดถือกฎกรอบอย่างไม่มีสติสัมปชัญญะ แต่การกระทำเช่นนั้นเป็นการ “หลอกตัวเอง” ความจริงแล้วไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าตนเอง คือ เสรีภาพ มนุษย์ทุกคน “ถูกลงโทษให้มีเสรีภาพ” ดังนั้น “เส้นทางของเสรีภาพ”

๕๗
จึงเป็นเส้นทางที่ยากลำบาก ไม่มีคำตอบไว้พร้อมให้แก่ชีวิตของแต่ละคน ทุกคนต้องหาทางออกด้วยตัวเอง ต้องรับผิดชอบที่จะเลือกทางชีวิตของตน อาจมีกับดัก หลุมพรางขวางหน้าอยู่แต่ก็ถอยหลังไม่ได้ ตัวละคร (ทั้งในชุดนวนิยายที่กล่าวถึงนี้ และในชุดรวมเรื่องสั้น Le Mur) ที่ชาร์ตร์จินตนาการขึ้นทำให้เราเห็นตัวอย่างการเลือกชีวิตหลาย ๆ แบบ การเดินทางผิด ใช้เสรีภาพไม่ถูกทาง^{๑๒} ซึ่งให้เห็นว่าการใช้เสรีภาพไม่ใช่เรื่องง่าย แม้แต่มัตติเยอซึ่งมีสติปัญญาสามารถใคร่ครวญเลือกทางชีวิต ระวังไม่ให้ออกนอกทางได้ ยังหลงวนเวียนเพื่อหาทางออกเป็นเวลานาน

จากหลังของหนังสือสองเล่มแรกในชุดนวนิยาย “เส้นทางของเสรีภาพ” เป็นเหตุการณ์ในระหว่างสงครามโลกทั้งสองครั้ง ตอนที่หนึ่งบรรยายถึงความสงบเงียบเฉื่อยชาในสังคม ถึงแม้จะมีกลิ่นไอของภัยสงครามลอยอยู่เหนือยุโรปตลอดเวลา ก็ไม่มีใครกระตือรือร้นที่จะกระทำอะไร ดำเนินชีวิตไปวัน ๆ

๑๒. บทความสั้น ๆ นี้ไม่สามารถจะวิเคราะห์ตัวละครทั้งหมดซึ่งมีจำนวนมากได้ จะขอกล่าวถึงทางชีวิตของมัตติเยอเป็นหลัก เพราะสถานภาพของเขาและวิวัฒนาการทางความคิดใกล้เคียงกับตัวผู้แต่งมากที่สุด (แต่มิได้หมายความว่าประสบการณ์ของตัวละครมาจากชีวิตจริงของชาร์ตร์ทั้งหมด).

ตามปกติ มัตติเยอเป็นตัวแทนของคนร่วมสมัย เขาเป็นปัญญาชน มีอาชีพครู มีหลักฐาน ไม่มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ ความปรารถนาของเขาคือต้องการเป็นอิสระ ไม่มีห่วงผูกพันใดๆ ทั้งทางส่วนตัวและทางสังคม เขาใช้ชีวิตร่วมกับมาร์แชลโดยไม่ได้แต่งงาน ทำให้เขารักษาความเป็นอิสระไว้ได้ ไม่ต้องมีความรับผิดชอบ แต่ก็ไม่ต้องอยู่คนเดียว เหตุการณ์ที่ทำให้เขาต้องครุ่นคิดอย่างหนัก เกี่ยวกับการใช้เสรีภาพที่เขาได้อยู่มากจากปัญหาส่วนตัว มาร์แชลเกิดมีท้อง เขาต้องตัดสินใจว่าจะแต่งงานหรือหาเงินมาให้มาร์แชลทำแท้ง เขาลังเลใจ แต่ทว่าไม่ได้ที่จะสูญเสียเสรีภาพที่มีอยู่ไป จึงวิ่งขอยืมเงินจากพี่ชายจากเพื่อนซื้อดาเนียดซึ่งเป็นคนรักร่วมเพศ ดาเนียดต้องการเอาชนะมัตติเยอและต้องการให้สังคมยอมรับเขา ได้ตัดสินใจขอแต่งงานกับมาร์แชล ตอนแรกนั้นจับลงโดยมัตติเยออยู่เป็นอิสระตามปรารถนา แต่เขาก็รู้สึกว่าเขาประสบความล้มเหลวในชีวิต

นวนิยายตอนที่สองเล่าเหตุการณ์ในช่วงการทำสนธิสัญญามิวนิก ระหว่างวันที่ ๒๓-๓๐ กันยายน ค.ศ. ๑๙๓๘ ฮิตเลอร์ส่งกำลังเข้ายึดดินแดนของเชโกสโลวะเกีย โดยอ้างว่ามีคนเชื้อสายเยอรมันอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ลอร์ด แคมเบอร์เลน และ

นายคาลาติเย ผู้นำของอังกฤษและฝรั่งเศส ขณะนั้นไม่กล้าขัดขวางเยอรมัน เนื่องจากไม่มีใครต้องการประกาศสงคราม ยอมลงนามในสนธิสัญญามิวนิกยกดินแดนที่ถูกยึดไปให้ฮิตเลอร์ เมื่อทุกคนปล่อยมือ ไม่มีใครทำอะไรเพื่อหยุดยั้งฮิตเลอร์ เยอรมันจึงซีกเหิม เสริมสร้างกำลังทางทหารเพื่อครอบครองยุโรป การอ่อนข้อให้เยอรมันแทนที่จะเป็นการยับยั้งสงคราม กลับเปิดทางให้ฮิตเลอร์กำชะตาของทั้งโลกไว้ได้ ชาร์ตร์เลือกใช้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นฉากหลังของวิถีชีวิตของตัวละครทั้งหมดเพื่อชี้ให้เห็นว่า เสรีภาพในการเลือกดำเนินชีวิตส่วนบุคคลจะไม่มีความหมายเลยเมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤตขึ้นในโลก กระแสประวัติศาสตร์จะพัดพาชีวิตของมนุษย์ไปอย่างไม่มีอะไรต้านทานได้ เทคนิคการบรรยายสภาพสงครามโดยใช้วิธีตัดต่อให้เห็นภาพเหตุการณ์พร้อมๆ กันในที่ต่างๆ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกตัวละครเป็นเพียงหุ่นกระบอกซึ่งถูกชักโดยเหตุการณ์ภายนอก^{๑๑} คำปราศรัยของฮิตเลอร์ทางวิทยุทำ

๑๑. ชาร์ตร์คงได้ความคิดนี้มาจากจอห์น โดส ปาสโซส (John Dos Passos) นักเขียนอเมริกันเชื้อสายโปรตุเกส โดส ปาสโซส ใช้เทคนิคการบรรยายดังกล่าวนี้เป็นครั้งแรกในหนังสือเรื่อง *Manhattan Transfer* (1925).

ให้สงครามเข้าไปถึงทุกครัวเรือน เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของทุกคน มัตติเยอต้องเข้าประจำการโดยที่เขาไม่ได้เลือก สมาชิกของครอบครัวต้องแยกจากกัน ไม่มีใครแก้ไขอะไรได้ แม้ในที่สุด สงครามถูกยับยั้งไว้ได้ชั่วระยะหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นผลจากความประจวบเหมาะหลาย ๆ อย่างรวมกัน มิได้มาจากการตัดสินใจของตัวละครเหล่านั้น

ความหมกหมัวในการเลือกดำเนินชีวิตได้เข้าเกาะกุมจิตใจของตัวละครส่วนใหญ่ในตอนที่ตาม *La Mort dans l'âme* แสดงให้เห็นถึงสภาพจิตใจของทหารฝรั่งเศสเมื่อรัฐบาลประกาศยอมแพ้ต่อกองทัพนาซีในปี 1940 เยอรมันรุกเข้ามาเร็วมากและหลังจากนั้นไม่นานฝรั่งเศสยอมวางอาวุธ ทหารที่เข้าประจำการมีความรู้สึกว้าวุ่น พวกเขาแพ้โดยที่ยังไม่ได้หยิบปืนขึ้นต่อสู้ศัตรู^{๑๔} มัตติเยอเริ่มเข้าใจว่าชีวิตของเขาไม่มีความหมาย เนื่องจากเขาหาทางปฏิเสธความรับผิดชอบต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ทั้งในเรื่องส่วนตัวและในสังคม เขาต้องการจะทำอะไรสักอย่างหนึ่งในสนาม

๑๔. คนฝรั่งเศสเรียกสงครามโลกครั้งที่สองว่า "La Drôle de Guerre" แปลตรงตัวว่า "สงครามอันพิลึกพิลั่น" เนื่องจากความรู้สึกว้าวุ่นที่สงครามโดยยังไม่ทันรบ.

รบเพื่อเป็นการแก้ตัว อะไรก็ได้ที่จะทำให้เขารู้สึกว่าชีวิตมีค่า เขาคกลงเข้าร่วมกับเพื่อนกลุ่มหนึ่ง ยืนหยัดต่อสู้กับทหารเยอรมันอย่างบ้าบิ่นไม่กลัวความตายเพื่อไม่ให้ถูกจับเป็นเชลย เขาคิดว่าถ้าตายในสนามรบเขาก็ได้เลือกจุดจบชีวิตของเขาเองแล้ว แต่การเลือกความตายเป็นทางออกเป็นการกระทำของคนสิ้นหวังมิใช่เป็นการกระทำเพื่อสร้างสรรคคุณค่าขึ้นมาในโลก

ในหนังสือเล่มสุดท้ายซึ่งเป็นตอนจบแต่ไม่ได้พิมพ์ออกมาโดยสมบูรณ์^{๑๕} มัตติเยอจะพบทางออก ทหารใช้เสรีภาพที่เขาถืออยู่ได้ถูกทาง ตามโครงเรื่องที่วางไว้ เขารอดตายโดยบังเอิญ ถูกจับเป็นเชลยและถูกส่งเข้าค่าย

๑๕. ชาร์ลส์ตั้งชื่อตอนจบของชุดนวนิยายว่า *La Dernière chance* หนังสือมีเพียงสองบทลงพิมพ์ในวารสาร *Les Temps Modernes* ฉบับพฤศจิกายนและธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ในชื่อว่า "Drôle d'amitié" ผู้อ่านยังไม่กลับมาพบกับ มัตติเยอ แต่ได้เห็นชีวิตในค่ายกักกัน การจัดระบบต่อต้านศัตรู โดยมีตัวละครสำคัญคือ บรูเน่ สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ เหตุการณ์ต่างๆ ที่เขาได้ประสบในคุกขังทำให้เขาเริ่มตั้งปัญหาลามตัวเองเกี่ยวกับเสรีภาพส่วนบุคคลและความเชื่อมั่นจงรักภักดีต่อพรรค เขาเดินมาเจอ มัตติเยอตรงครึ่งทางบน "เส้นทางของเสรีภาพ" ตัวละครทั้งสองรักษาเสรีภาพส่วนบุคคลไว้ ในขณะที่ร่วมกันช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์.

กักกัน เขาร่วมมือกับเชลยคนอื่นๆ จัดระบบ
ต่อสู้ศัตรู ช่วยให้กำลังใจทุกๆ คนไม่ให้รู้
สึกหมดหวังในชีวิต ช่วยกันหาทางหนีออก
จากค่ายเมื่อมีโอกาส เหตุผลประการสำคัญที่
ทำให้ชาร์ตรัดอกสนใจไม่เขียนเรื่องนี้ให้จบคือ
ในตอนต้นทศวรรษ 1950 สถานการณ์ทาง
สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในโลกได้
เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก บรรยากาสนั้นถึง
เรียกร้องของสงครามเย็นทำให้การเลือกเข้ามามี
บทบาทในสังคมไม่ง่ายเหมือนช่วงระหว่าง
สงคราม การให้ความร่วมมือสามัคคีกลม
เกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในกลุ่มคนจำนวน
จำกัดในสถานการณ์คับขันเพื่อต่อต้านศัตรู
ผู้รุกรานซึ่งเป็นทางออกของมัตติเยอ เป็น
สิ่งจำเป็นต้องกระทำโดยไม่มีการลังเลใจ แต่
ในสถานการณ์ใหม่นี้ ไม่มีอะไรชี้ชัดว่าการ
กระทำใดถูก การกระทำใดผิด ตัวอย่างของ
มัตติเยอจึงเป็นทางออกเฉพาะกับสถานการณ์
พิเศษซึ่งไม่เกิดบ่อยนักเท่านั้น อย่างไรก็ตาม
ประสบการณ์ของเขาให้ข้อคิดว่า การตัดสินใจ
เข้าร่วมมีบทบาทในสังคมเป็นทางเดียวที่จะ
ช่วยให้ชีวิตอิสระของเขาไม่เป็นชีวิตที่สูญเสียไป
และเป็นหนทางที่ดีกว่าการปล่อยให้กระแส
ประวัติศาสตร์มากำหนดชะตาชีวิตเหมือนที่
ผ่านมา

ชาร์ตรัดอกและ “การเข้ามีส่วนร่วมทาง การเมืองและสังคมของนักเขียน”

สำหรับชาร์ตรัดอก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นเหตุ-
การณ์ที่สำคัญอย่างใหญ่หลวงในชีวิตของเขา
“.....สงครามได้แบ่งชีวิตผมออกเป็นสองช่วง
ตอนเริ่มสงครามผมอายุ ๓๔ เมื่อสงครามจบ
สิ้นลงผมอายุ ๔๐ ช่วงนั้นเป็นช่วงที่ทำให้ผม
คิดได้รับผิดชอบเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว (....) มัน
ทำให้ชีวิตของผมเปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ:
ก่อนสงครามและหลังสงคราม”^{๑๖} ชาร์ตรัดอก
เรียกเข้าประจำการแถวพรหมแดนตะวันออก
ตั้งแต่เดือนกันยายน ๑๙๓๙ แต่ไม่ได้อยู่ใน
สนามรบ ช่วงเวลาที่อยู่ชายแดนเป็นช่วงที่
เขาทำงาน เขียนหนังสืออย่างจริงจังเขารว-
บรวมข้อคิดต่าง ๆ สำหรับทฤษฎีปรัชญาเล่ม
สำคัญ *L' Etre et le Néant* ไว้ใน
บันทึกประจำวัน^{๑๗} และเริ่มเขียนนวนิยายชุด

๑๖. แปลจาก “Entretiens sur moi-même”,
Situations, X, Gallimard, 1976, p.
180.

๑๗. บันทึกประจำวันของชาร์ตรัดอกเพิ่งพิมพ์เป็นเล่ม ใช้
ชื่อว่า *Les Carnets de la drôle de
guerre*, Gallimard, ๑๙๘๓ ครอบคลุมเวลา
ตั้งแต่พฤศจิกายน ๑๙๓๙ ถึงมีนาคม ๑๙๔๐ มีเล่ม
อื่นๆ ที่หายไปไม่มีใครรู้ว่าอยู่ที่ไหน.

“เส้นทางของเสรีภาพ” เขาถูกจับเมื่อมิถุนายน ๑๙๔๐ ถูกส่งเข้าค่ายกักกันในเยอรมัน แต่หนีออกมาได้กลางมีนาคม ๑๙๔๑ เมื่อกลับมาถึงปารีส ชาร์ตร์ตัดสินใจเรียบเรียงแล้วว่า จะเข้ามีส่วนร่วมสร้างอนาคตของโลกหลังสงคราม และเริ่มลงมือทำกิจกรรมต่างๆ อย่างเต็มที่

เพื่อที่จะเข้าใจความหมายอันแท้จริงของการเข้ามาบดบาทในทางการเมืองและสังคมของชาร์ตร์ เราต้องคำนึงเสมอว่า ทุกสิ่งที่ชาร์ตร์ตัดสินใจทำนั้น เขาปฏิบัติในฐานะนักเขียน ชาร์ตร์ให้คำจำกัดความของสถานภาพบดบาทและหน้าที่ของนักเขียนในบทความชื่อ *Qu' est- ce que la littérature?*^{๑๔} (วรรณกรรมคืออะไร) คำถามแรกที่เขายกขึ้นมาวินิจฉัย นับเป็นหัวใจสำคัญของอาชีพนักเขียน “การเขียนหนังสือคืออะไร” เมื่อเปรียบเทียบกับงานศิลปะประเภทอื่น ลักษณะพิเศษของวรรณคดีอยู่ที่ถูกสร้างขึ้นด้วยคำและประโยคซึ่งมีความหมายอยู่แล้วในตัวเอง การเขียนหนังสือจึงมิใช่เป็นเพียงการลากตัวอักษรไปบนกระดาษ แต่เป็นการนำคำและประโยค

๑๔. รวบรวมไว้ใน *Situations*, II, Gallimard, 1948 พิมพ์ใหม่ในชุดพ็อกเก็ตบุ๊ก *Idees* เมื่อปี ๑๙๘๖ ในชื่อ *Qu' est- ce que la littérature?*

ซึ่งตามธรรมชาติเป็นเครื่องมือสื่อสารในชีวิตประจำวัน มาใช้สร้างความหมายใหม่ขึ้น เป็น “การกระทำ” ที่มาจากการตัดสินใจรับผิดชอบที่จะใช้เสรีภาพที่ตนมีอยู่^(๑๕) อีกประการหนึ่ง หนังสือเป็นเครื่องมือสื่อความหมาย ปัญหาเรื่องการใช้เสรีภาพจึงมิใช่ปัญหาสำหรับนักเขียน

๑๕. ในทางกลับกัน ชาร์ตร์ถือว่าการจดเว้นไม่แสดงความคิดเห็นเพื่อปกป้องเสรีภาพของส่วนรวมก็เป็น “การกระทำ” ด้วยเหมือนกัน นักเขียนตัดสินใจไม่ช่วยเหลือสนับสนุนผู้ถูกข่มเหง เขาดำเนินโฟลแบร์ (Flaubert) นักเขียนมีชื่อเป็นที่รู้จักกว้างขวางอยู่ตอนนั้น ที่บดปากเจ็บในระหว่างเหตุการณ์เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๔๘ ซึ่งเป็นช่วงวิกฤตทางการเมือง เหตุการณ์ไม่สงบมีผลให้พระเจ้าหลุยส์ ฟิลิป ต้องสละราชสมบัติ และมีการตั้งสาธารณรัฐที่ ๒ ขึ้น โฟลแบร์เป็นตัวอย่างของนักเขียนที่ชาร์ตร์ “ต่อต้าน” มิใช่ในทางวรรณคดี แต่ในเรื่องบทบาทของนักเขียนในสังคม ในบั้นปลายของชีวิต ในช่วงประวัติเล่มยาวซึ่งไม่จบสมบูรณ์ชื่อ *L' Idiot de la Famille* มี ๓ ตอน พิมพ์ในปี ๑๙๑๑, ๑๙๑๒ และ ๑๙๑๔ ชาร์ตร์พยายามวิเคราะห์ทำความเข้าใจกับการที่โฟลแบร์ เลิกเป็นนักเขียนที่อยู่นอกสังคม อยู่เพื่อเขียนหนังสือเท่านั้น คำดำเนินอย่างเดียวกันย้อนมาเข้าตัว ชาร์ตร์ฝ่าย “ปฏิบัติ” ไม่ยกโทษให้เขาที่ไม่ประณามรัสเซียอย่างแข็งขัน ทั้งๆ ที่รู้ว่าสมัชชาสันติมีอำนาจ มีค่ายกักกันผู้ไม่เห็นด้วยกับพรรคในโซเวียต

เท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับผู้อ่านด้วย จึงต้องพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของนักเขียนว่า “เขียนเพื่ออะไร” และ “เขียนเพื่อใคร” จากบทเรียนระหว่างสงครามชาร์ตร์เห็นว่าการเขียนหนังสือเพื่อหาทางออกให้ตนเอง เพื่อให้ชีวิตของตนเองมีความหมายเพียงชีวิตเดียวเป็นการหลงผิดอย่างมาก นักเขียนจำเป็นต้องคำนึงถึงเสรีภาพของคนส่วนใหญ่ด้วย ดังนั้นแม้เขาจะถูกจำกัด ขอบเขตด้วยความต้องการของผู้อ่านกลุ่มหนึ่ง ซึ่งจะได้อ่านและเข้าใจผลงานของเขา แต่เขาคควรพยายามขยายขอบเขตไปยังผู้อ่านกลุ่มอื่นๆ ซึ่งอาจมีโอกาสดูอ่านผลงานนั้นด้วย

นอกจากคำถามหลักทั้งสามข้อ ชาร์ตร์หันมาวิเคราะห์ “สถานภาพของนักเขียนใน ค.ศ. ๑๙๔๗” โดยเฉพาะบทบาทของนักเขียนฝรั่งเศสในสมัยหลังสงคราม ข้อสรุปของเขาไม่แตกต่างจาก แนวทางที่ให้ไว้กับมัตติเยอ ในหนังสือเล่มสุดท้ายของชุดนวนิยาย “เส้นทางของเสรีภาพ” กล่าวคือในฝรั่งเศสนักเขียนร่วมสมัยส่วนใหญ่มาจากครอบครัวชนชั้นกลางซึ่งได้รับการอบรมให้เคารพในสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และรู้จักมีวิจารณญาณแสดงความคิดเห็นส่วนตัวเขาคควรรักษาสัง

นี้ไว้ โดยพยายามไม่จำกัดตัวอยู่ในกรอบของชีวิตส่วนตัวเพียงอย่างเดียว เขามีหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อส่วนรวม เพื่อปกป้องเสรีภาพของคนส่วนใหญ่ ทั้งในทางความคิดและในทางปฏิบัติ จากคำนิยามนี้วรรณกรรมที่มุ่งเสริมสร้างประโยชน์ต่อสังคมจึงไม่จำเป็นต้องมี “เจ้าสังกัด” ใดๆ ความคิดหลักเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมของนักเขียน” ที่กล่าวมาทั้งหมด ในทางปฏิบัติชาร์ตร์นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการจัดทำวารสารรายเดือน Les Temps modernes เผยแพร่วรรณกรรมในความหมายใหม่นี้ ฉบับแรกออกเมื่อ 15 ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๔๕ ซึ่งเป็นปีที่ความคิดของชาร์ตร์เริ่มเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

เป็นที่น่าสังเกตว่า พร้อมๆ กับที่ชาร์ตร์ตัดสินใจเข้ามามีบทบาทในสังคม เขาก็เปลี่ยนแปลงรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นด้วย เขาเริ่มจับงานหนังสือพิมพ์ซึ่งเปิดทางให้เขาเข้าร่วมในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะนั้นได้ รับกล่าวคำปราศรัย ปาฐกถาในที่ชุมนุมชน ร่วมกับนักเขียนคนอื่นๆ ลงชื่อในหนังสือคัดค้านนโยบายของนายพลเดอโกลในสงครามอัลจีเรีย เข้าร่วมกับแบร์ร็องรัสเซียลด์ คัดค้านการที่สหรัฐอเมริกาส่งทหาร

เข้รบบในเวียตนาม^(๒๐) ต่อต้านการที่สหภาพโซเวียตส่งกองกำลังเข้ายึดกรุงฮานอย ประเทศฮังการี ค.ศ. 1956 และเมืองหลวงของเชโกสโลวะเกีย เมื่อต้น ค.ศ. 1968 โดยสรุปคือเขามีบทบาททั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศเพื่อช่วยเสริมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในโลก เพื่อปกป้องเสรีภาพของประชากรโลก ขณะเดียวกันเขาเลิกเขียนนวนิยาย แม้ “เส้นทางของเสรีภาพ” ก็ทั้งค้างไว้ไม่แต่งเติมจนจบสมบูรณ์ ทั้ง ๆ ที่งานทางจินตนาการนี้เคยเป็นสิ่งที่เขาใฝ่ฝันอยากทำตลอดมา

ชาร์ตร์ได้อธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงนี้ไว้ในอัตชีวประวัติ (Les Mots) ว่า “เป็นเวลานานที่การเขียนหนังสือคือหน้าฉากที่ผมสวมใส่เพื่อวิงวอนต่อ “ความตาย” ต่อ “พระเจ้า” ให้ช่วยปลดปล่อยให้ฉันมีชีวิตของผม ไม่ต้องลอยไปด้วยความบังเอิญ ผมเป็นคนเคร่งครัดศาสนา ด้วยใจรักการต่อสู้ผมปรารถนา

ตลอดมาที่จะช่วยตัวเองให้รอดพ้นโดยการสร้างงานเขียน ด้วยความหลงเชื่อ ผมได้พยายามเสมอมาที่จะเข้าถึงความมีตัวตน มีคุณค่าซึ่งซ่อนตัวอยู่เงิบ ๆ โดยใช้เสียงอันสับสนของคำพูด ผมคิดไปว่า การเรียกชื่อคือการได้เป็นเจ้าของสิ่งนั้นแล้ว ผมเชื่อมั่นยิ่งมึน ผมหลงผิดไปจนได้”^(๒๑) การมองย้อนดูชีวิตที่ผ่านมาช่วยให้ชาร์ตร์เข้าใจเหตุผลอันแท้จริงของความปรารถนาจะเป็นนักเขียนว่า มาจาก “ศรัทธา” อันแรงกล้าที่จะให้ตนเองหลุดพ้นจากสถานภาพของ “การดำรงอยู่” ในโลกมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งไร้ความหมาย และไม่มีอะไรสามารถอธิบายได้ ช่วยให้เขาเห็นข้อผิดพลาดเล็กเช็ดื้อ การสร้างคุณค่าให้กับชีวิตของตนเพียงผู้เดียว ถ้าเขายังคงสร้างงานทางจินตนาการต่อไป ก็เป็นในรูปแบบที่จะเข้าถึงสาธารณชน ได้อย่างใกล้ชิดมากกว่านวนิยายตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ชาร์ตร์เริ่มเขียนบทละคร และนอกจากบทละครสั้น ๆ ที่เขียนในค่ายกักกันแล้ว มีเรื่องอื่น ๆ รวมทั้งสิ้น ๑๐ เรื่องด้วยกัน

★ แนวคิด “เอ็กซิสตองเซียลลิสม์” ของชาร์ตร์ยืนยันว่า การมีชีวิตอยู่ในโลกมาจาก

๒๑. แปลจาก *Les Mots*, Gallimard, 1964, P. 209 ชาร์ตร์ถึงความขัดแย้งในคุณค่าของงานเขียนเป็น “ความบ้า” อย่างหนึ่ง (la Névrose).

๒๐. Bertrand Russell นักคณิตศาสตร์ นักเขียนและนักปราชญ์ชาวอังกฤษ ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณคดีเมื่อ ๑๙๕๐ ได้จัดตั้ง “ศาล” พิเศษ ประกอบด้วยนักเขียนและ “ปัญญาชน” นานาชาติ ขึ้นที่สต็อกโฮล์มในปี ๑๙๖๑ เพื่อตัดสินประณาม “อาชญากรรมสงคราม” ในเวียตนาม.

ความบังเอิญ ไม่มีความหมายในตัวเอง แต่ในขณะที่เดียวกันมนุษย์มีเสรีภาพเต็มเปี่ยมที่จะเลือกกำหนดชะตาชีวิตของตน ชาร์ตร์จึงต้องคิดค้นถึงปัญหาการใช้เสรีภาพให้ถูกทาง โดยเลือกเข้ามามีบทบาทในสังคม บทละครเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เขาวิเคราะห์ปัญหาได้ลึกซึ้งขึ้น ชาร์ตร์มิได้มีจุดมุ่งหมายที่จะใช้บทละครเป็นตัวอย่างเพื่อให้ทำตาม แต่เพื่อ “สร้างสถานการณ์” ให้ตัวละครอยู่ในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นเหตุการณ์คับขันและมีความจำเป็นต้องการทางออกทางใดทางหนึ่ง เนื่องจาก “การกระทำ” ของแต่ละบุคคลเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ การตัดสินใจแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้น ๆ เป็นสำคัญ ไม่มีใครมีทางแก้ปัญหาล่วงหน้า ชาร์ตร์เรียกเทคนิคการละครของเขาว่า “théâtre de situations”^{๒๒}

ปัญหาสำคัญประการแรกที่บุคคลผู้ตั้งใจเข้าร่วมมีบทบาทในสังคมต้องคำนึงถึงคือความสัมพันธ์กับ “ผู้อื่น” (l'Autre) สำหรับ

๒๒. ผู้สนใจศึกษาบทละครของชาร์ตร์ควรอ่านชุดรวมบทความเกี่ยวกับการละครและสถานการณ์ของนักแสดง เขียนไว้ระหว่าง ๑๙๔๓-๑๙๖๘ ซึ่ง Michel CONTAT และ Michel RYBALKA รวบรวมไว้ชื่อ *Un théâtre de situations* Gallimard, ๑๙๗๓ ในชุดพ็อคเก็ตบุ๊ค Idées.

ชาร์ตร์ ลักษณะมูลฐานของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากบทละครเรื่อง *Huis clos* อีแนช เอสเทล และ การ์แซ มาพบกันในห้องหลังจากตายจากโลกนี้ไปแล้ว นรกที่ชาร์ตร์จินตนาการขึ้นผิดไปจากกะทงทองแดงที่คนทั่วไปนึกถึงกัน มันเป็นเพียงห้องรับแขกธรรมดาๆ ห้องหนึ่ง แต่ประตูปิดตาย และไม่มีที่เบ็ดบีบไฟ หลอดไฟจะส่องสว่างอยู่ตลอดเวลา ตัวละครทั้งสามจึงต้องประจันหน้ากันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เริ่มแรกไม่มีใครเข้าใจว่าทำไมห้องนั้นจึงเป็นนรก ต่างคนต่างรู้ว่า ตนเองได้ทำชั่วไว้มากและจะถูกลงโทษ แต่ไม่รู้ว่โดยวิธีใด คนทั้งสามเล่าความหลังอันเลวร้ายสู่กันฟัง อีแนช ผู้หญิงรักร่วมเพศทำให้เพื่อนหญิงเสียใจจนหมดหวังในชีวิต จึงถูกฆ่าตาย การ์แซทรยศต่อ “อุดมการณ์” การต่อสู้เพื่อสันติภาพ เมื่อเขาถูกยิงตายทุกคนตราหน้าว่าเขาเป็นคนที่ชั่วช้า เอสเทลฆ่าลูกที่เกิดจากชู้และฆ่าตัวตายตาม ระหว่างที่เล่าพวกเขาก็เริ่มประจักษ์ใจว่า นรกนั้นไม่มีเพศฆาตหน้าตาน่ากลัว ผู้ที่ทำการตัดสินใจตัดสินลงโทษก็คือ “ผู้อื่น” ซึ่งอยู่ตรงหน้า มองดูพวกเราจากภายนอก สายตาของเขาเป็นกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นภาพอันน่าชังของตัวเอง

แต่ละคนพยายามหว่านล้อมให้อีกสองคนยอมรับตนเองเช่นที่ตนอยากจะเป็น แต่ไม่สำเร็จถึงคนหนึ่งจะมีใจโอนเอน อีกคนหนึ่งก็ไม่อ่อนข้อให้ เสรีภาพและความตั้งใจในการเลือกความหมายในชีวิตของบุคคลหนึ่งถูกจำกัด โดยเสรีภาพและความตั้งใจในการเลือกความหมายในชีวิตของ "ผู้อื่น" ความจริงมูลฐานข้อนี้ทำให้ตัวละครตีความสรุปว่า "นรกคือ "ผู้อื่น" นั่นเอง" (L'enfer, c'est les autres)

ลักษณะความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างบุคคลมาถึงจุดสูงสุดเมื่อบุคคลหนึ่งใช้กำลังกระทำทารุณเพื่อให้คนที่ตกเป็นเหยื่อของความโหดร้ายยอมทำทุกอย่าง แม้สิ่งที่ตนไม่ได้ต้องการเลือกทำ ในละครเรื่อง *Morts sans sépulture* ชาร์ลส์บรรยายลักษณะความสัมพันธ์แบบนี้โดยมองจากสายตาของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ บรรดาผู้ก่อการไต่ถินระหว่างสงครามถูกฝ่ายตรงข้ามจับเป็นเชลย และถูกทรมานเพื่อให้บอกความลับว่าตัวหัวหน้าและคนอื่น ๆ อยู่ที่ไหน พวกนักโทษมีทางต่อสู้อยู่ทางเดียวคือไม่ยอมแพ้ ไม่ยอมเผยความลับ แต่บางคนทำไม่ได้ ต้องหาทางออกโดยวิธีฆ่าตัวตายเพื่อหลีกเลี่ยงการทรมาน ในบทละครเรื่อง *Les Séquestrés d'Altona*

เราจะพบปัญหาเดียวกันแต่มองในมุมตรงข้ามคือ ในสายตาของผู้ที่กระทำทารุณต่อผู้อื่น ฟรานซ์ซึ่งตัวเองอยู่ในห้องไม่ยอมพบหน้าใคร นอกจากน้องสาว เขาพุก่ออยู่คนเดียวเป็นทนายแก้คดีให้เยอรมันนาซีต่อหน้าคนรุ่นหลังที่จะเกิดมา ความหลังอันปวดร้าวซึ่งทำให้เขารู้สึกว่ามีควมผิดกตัญญูอยู่ตลอดเวลา คือ เขาจำใจต้องอาสาสมัครเข้ารับกับกองทัพนาซีและทรมานนักโทษจนตายที่ชายแดนรัสเซีย เขาไม่ยกโทษให้พ่อซึ่งเป็นต้นเหตุให้เขาต้องทำสิ่งชั่วร้ายนี้ ตอนจบพ่อและลูกฆ่าตัวตายพร้อมกัน โดยปล่อยให้รอดคว่ำ

การที่ชาร์ลส์เลือกบรรยายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในลักษณะดังกล่าว มิได้มาจากความประสงค์ที่จะให้มนุษย์เกลียดชังกัน หรือชี้แนะว่าการติดต่อกันเปลี่ยนแปลงไม่ตรีจิตต่อกัน ความหวังที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เป็นสิ่งเป็นไปไม่ได้ แต่เพื่ออธิบายเหตุการณ์ที่เห็นได้ทั่วไปในสังคม ชี้ให้เห็นความยากลำบากของการใช้เสรีภาพในสังคม การรักษาเสรีภาพอันเต็มเปี่ยมของแต่ละคนไว้เป็นสิ่งเป็นไปไม่ได้เนื่องจากเราต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น สายตาของผู้อื่นมีอำนาจเหนือตัวเรา ในขณะที่เดียวกันเราต้องไม่ตกหลุมพรางยอม "หลอกตัวเอง" เพื่อเล่นบทบาทที่ผู้อื่นสร้างให้เพียง

อย่างเดียว ตัวอย่างของคนที่ดีคือ “กบฏ” ของสังคมคือตัวละครใน *La Putain respectueuse* ลิขสิทธิ์ของโสเภณีผู้เข้าไปพัวพันโดยบังเอิญกับคดีฆ่าคนตาย เธอต้องเลือกระหว่างพูดความจริงเพื่อให้ความยุติธรรมกับนิโกรซึ่งถูกกล่าวหา หรือเป็นพยานเท็จว่านิโกรพยายามจะข่มขืนเธอ เพื่อให้โทมัสคนขาวซึ่งยิงนิโกรหนึ่งในสองคนตายพ้นข้อหา ตอนแรกลิขสิทธิ์ปฏิเสธให้การเท็จ ไม่ว่าจะมีความเสนอให้เงินหรือใช้วิธีชู้กรรโชก แต่ท้ายที่สุดใจอ่อนต่อการวิงวอนให้เห็นใจแม่ของโทมัสซึ่งแก่มาอยู่แล้ว เธอยอมเซ็นชื่อในคำกล่าวหาโดยหวังว่า ผู้อื่นในกลุ่มคนขาวจะเห็นคุณค่าในการกระทำของเธอ แต่ลิขสิทธิ์ทราบภายหลังว่าถูกหลอกใช้ ไม่มีแม้คำขอบคุณจากแม่ของโทมัสสำหรับสิ่งที่เธอทำลงไป

นอกจากแนวโน้มที่แต่ละบุคคลสมัครใจจะ “หลอกตัวเอง” ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญและยากที่จะหลบหลีกแล้ว ปัญหาใหญ่อีกประการหนึ่งเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพที่ต้องนำมาพิจารณาคือจุดมุ่งหมายในการตัดสินใจเลือกเข้ามามีบทบาทในสังคม คำถามนี้เป็นหัวใจสำคัญของบทละคร ๓ เรื่องที่ชาร์ตต์แต่งคือ *Les Mouches* (๑๙๔๓) *Les Mains sales* (๑๙๔๘) และ *Le Diable*

et le Bon Dieu (๑๙๕๑) เรื่องแรกมาจากนิยายกรีก ออเรสตีซึ่งรอดชีวิตจากเงื้อมมือของเอจิสต์ผู้แย่งราชบัลลังก์จากพ่อของเขา โดยมีคนเอาไปเลี้ยงในที่ห่างไกลกลับเข้ามาในกรุงอาร์โกส พบชาวเมืองแต่งคำไว้อาลัยเมืองเต็มไปด้วยแมลงวัน สัญลักษณ์ของความสำนึกผิดของคนทั้งเมืองซึ่งต้องชดใช้บาปที่เจ้าเมืองทำไว้ เมื่อเขาตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้น ก็ตัดสินใจฆ่าเอจิสต์เพื่อปลดปล่อยชาวเมืองให้พ้นจากความทรมานเพื่อชดใช้บาปที่ตนไม่ได้ทำ ตอนจบเขาออกเดินทางต่อไปโดยไม่สนใจชะตากรรมของชาวเมืองว่าจะเป็นอย่างไรในอนาคต สำหรับชาร์ตต์ “การกระทำ” ของออเรสตีเป็นเพียงการเล่นบทบาทของวีรบุรุษ ผู้หยิบบิ้นเสรีภาพให้แก่ชาวเมือง เพื่อเกียรติคุณส่วนตัว ไม่ใช่การกระทำที่รับผิดชอบ เป็นเพียงคำท้าทายต่อทรรราช มิใช่การใช้เสรีภาพเพื่อประโยชน์สุขแก่คนทั้งเมือง

บทละครเรื่องต่อมาเสนอแนวทางปฏิบัติสองแนวซึ่งตรงข้ามกัน เหตุการณ์เกิดในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ในประเทศซึ่งถูกจินตนาการให้อยู่ในยุโรปตะวันออก สารสำคัญเป็นเรื่องเล่าย้อนหลังโดยชูโกหนึ่งในสอง “ปัญญาชน” ตัวเอกผู้กระหาย

จะเป็นวีรบุรุษ ใฝ่ฝันที่จะทำตามอุดมการณ์ โดยเข้าร่วมงานหนังสือพิมพ์ในพรรคคอมมิวนิสต์ ในระยะนั้นเกิดการแตกแยกภายในพรรค ชูโกถูกเลือกให้เป็นคนกำเนินการฆ่า เชอเคอแรงแฝงหน้าซึ่งถูกประณามว่าเป็นผู้ทรยศต่ออุดมการณ์ของพรรค ยอมเข้าร่วมกับชนชั้นกลาง ชูโกสมัครเป็นเลขาธิการของเชอเคอแรม เขากับเจสซิกาภรรยาเข้าไปอยู่ในบ้านของเชอเคอแรม แต่ยิ่งคุ้นเคยกับเชอเคอแรมมากเท่าไรเขาก็ยิ่งนิยมชมชอบความเป็นผู้นำของศัตรูซึ่งเขาจะต้องกำจัดมากเท่านั้น เชอเคอแรมแตกต่างจากสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์คนอื่น ๆ ซึ่งมักจะรังเกียจ “ปัญญาชน” เขาแสดงความเป็นมิตร ยอมรับฟังความคิดเห็นของชูโก ชูโกจึงเริ่มลงมือ เขาพยายามหว่านล้อมให้เชอเคอแรมเปลี่ยนนโยบายใหม่ให้ตรงกับอุดมการณ์ของพรรค แต่เชอเคอแรมกลับชี้ให้ชูโกเห็นว่า ในทางปฏิบัติจุดมุ่งหมายสำคัญคือต้องทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายมิใช่ให้ตรงตามอุดมการณ์ ดังนั้นเขาจึงไม่กลัวที่จะยอมให้ “มือเปื้อน” ถ้านั้นเป็นวิถีทางให้งานสำเร็จ ความยึดมั่นในอุดมการณ์ของชูโกเป็นปัญหาของเด็กหนุ่มที่ยังไม่รู้จักกับผิชอบ เชอเคอแรมเสนอจะให้คำปรึกษาชูโก หลังจากได้ครุ่นคิด ชูโกตกลง

ใจจะรับข้อเสนอ แต่เขาเห็นเจสซิกากับเชอเคอแรมกำลังโอบกอดกัน จึงยังเชอเคอแรมด้วยความหึงหวง มาตรการที่ชูโกทำลงไปมิได้ทำให้เขาเป็นวีรบุรุษเนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในพรรค หลังสงครามนโยบายของเชอเคอแรมกลายมาเป็นนโยบายที่พรรคยอมรับ ชูโกจึงถูกลงโทษในฐานะที่ทำผิดพลาดอย่างใหญ่หลวง

แม้จะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในต่างยุคสมัย และในสถานการณ์ที่ต่างกัน “การกระทำ” ของชูโกและของออเรสต์ไม่แตกต่างกันนัก ทั้งสองตัดสินใจเข้ามาจับบทบาทในสังคมโดยมีจุดมุ่งหมายสร้างคุณค่าให้ชีวิตของตนเองก่อนอื่น เชอเคอแรมยอมถูกกล่าวประณามระหว่างที่เขามีชีวิตอยู่ เขาคิดถึงความรับผิดชอบในผลของ “การกระทำ” เป็นสำคัญ แนวทางปฏิบัติสองแบบซึ่งเป็นทางเลือกที่ตรงกันข้ามของตัวละครสองตัวใน *Les Mains sales* มารวมเป็นความเปลี่ยนแปลงจากแนวปฏิบัติแรกเป็นแนวปฏิบัติที่สองซึ่งเกิดขึ้นในชีวิตของตัวเอกในเรื่อง *Le Diable et le Bon Dieu*

ภูมิหลังของบทละครเรื่องนี้คือ เหตุการณ์ไม่สงบในเยอรมนีสมัยศตวรรษที่ ๑๖ เกิดการแตกแยกภายใน บรรดาขุนนางทำ

สงครามกันเอง และชาวนาที่ถูกกดขี่ลุกขึ้น มาต่อสู้กับขุนนางเจ้าของที่ดิน^{๒๓} โกเอทซ์^{๒๔} นักรบผู้หนึ่ง เลือกว่าจะทำแต่ความชั่ว ปล้น ฆาตกรรม ไม่ลังเลที่จะทรยศต่อพวกพ้อง ฆ่า คนไม่เลือกหน้า ยิ่งเขาทำความชั่วนานเข้า เขาก็ยิ่งเบื้อ จนปัญญาไม่รู้จะทำอะไรให้ชั่วร้ายไปกว่าที่เคยทำมาแล้วอีก ไฮน์ริค บาค หลวงที่เขารักได้ทำทาสให้เขาทำความดีซึ่งเป็นสิ่งยากกว่าการทำความชั่วหลายเท่านัก โกเอทซ์รับคำท้า แต่มิใช่เพราะเขารักเพื่อนมนุษย์ หรือทำเพื่อเพื่อนมนุษย์ หากเป็นเพียงการปฏิเสธไม่ยอมแพ้ใครง่าย ๆ อีกประการหนึ่งเมื่อเขาทำตัวเป็นเครื่องมือของพระเจ้าสร้างความทุกข์ในโลก ชีวิตของเขาก็จะมีคุณค่า มีความหมายขึ้น เขาแจกจ่ายที่ดินทั้งหมดที่มีอยู่แก่ชาวนาที่ทำงานให้เขา ทั้งเมืองตัวอย่างซึ่งทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสงบ

๒๓. ความไม่สงบ ในเยอรมัน ระหว่างพวกขุนนางเกิด ในสมัยจักรพรรดิ Charles Quint ซึ่งปกครองเยอรมันระหว่าง ๑๕๑๙-๑๕๕๖ มีปัญหาทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับ มาร์ติน ลูเธอร์ ดังลัทธิใหม่ขึ้นแยกไปจากกรุงโรม สงครามชาวนาเกิดระหว่างปี ๑๕๒๔-๑๕๒๖.

๒๔. ชาร์ตซ์ สร้างตัวละครนี้ จาก นักรบซึ่ง มีชีวิตจริง Götz von Berlichingen (ราว ค.ศ. ๑๔๘๐-๑๕๖๒) แต่มิได้ตามรอยประวัติของเขา ตลอดเรื่อง.

รักใคร่กลมเกลียวกัน โดยไม่สนใจว่าจะมี ผลให้เกิดความไม่สงบไปทั่ว ชาวนาจะลุก ขึ้นมาต่อสู้กับขุนนางเจ้าของที่ดินคนอื่น ๆ และจะถูกปราบปรามจนราบคาบเพราะไม่มี กำลังมากพอที่จะสู้กับนักรบเหล่านั้น เมื่อ เกิดจลาจลขึ้นจริง ๆ เมืองตัวอย่างของโกเอทซ์ ไม่ยอมเข้าร่วมกับฝ่ายใด หวังอยู่อย่างสงบ สุขตักขาจากภายนอก แต่ชาวนาที่โกรธแค้นเข้ามาเผาเมืองและสาปแช่งโกเอทซ์ซึ่งเป็นต้นเหตุของวิกฤตการณ์ทั้งหมด โกเอทซ์ เริ่มมองเห็นผลร้ายที่เกิดขึ้นทุกอย่าง ไม่ว่า เขาจะเลือกทำความชั่วหรือทำความดี เป็น เพราะเขาได้แต่เพียงเล่นบทบาทของ “คน บาบ” หรือ “นักบุญ” โดยไม่รับผิดชอบ ต่อผลที่จะเกิดกับส่วนรวม เขาจึงเปลี่ยน ความคิด เลิกยึดมั่นในพระเจ้าและยอมรับ เข้าช่วยชาว นาต่อสู้กับ พวกขุนนางเจ้าของที่ดิน

จุดหมายปลายทางของโกเอทซ์ นัก รบผู้ ไ้ไคร่ครวญในสิ่งที่ตนทำ เป็นทางออก ในอุดมคติของชาร์ตซ์ผู้ใฝ่ฝันที่จะรวมความมี วิจารณ์ญาณของ “ปัญญาชน” การรู้จักคิด ตัดสินใจในแต่ละสถานการณ์โดยใช้เสรีภาพ ทางความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เข้าด้วยกันกับ การเข้ามามีบทบาทในสังคมอย่างเต็มตัวเพื่อ

ประโยชน์ของส่วนรวม แต่ชาร์ตร์เข้าใจดีว่าใน “โลกแห่งความเป็นจริง” ตัวอย่างของโกเอทซ์เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากเว้นในสถานการณ์บางสถานการณ์ ซึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นน้อยเต็มที่ เขายอมรับว่า “ผมได้ให้โกเอทซ์ทำในสิ่งที่ผมไม่สามารถทำได้”^{๒๕}

ยิ่งไปกว่าความยากลำบากที่จะรู้จักใช้เสรีภาพให้ถูกทาง โดยคำนึงถึงส่วนรวมก่อนอื่น คำสารภาพของชาร์ตร์ชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งกันของคุณลักษณะทั้งสองประการซึ่งถือเป็นหลักสำหรับแนวทางปฏิบัติในอุดมคติของชาร์ตร์ กล่าวคือ อุปสรรคสำคัญที่ทำให้การ “เข้าร่วม” ท่อสู้อย่างเต็มตัวเป็นสิ่งที่ “ไม่สามารถทำได้” เป็นผลโดยตรงจากสถานภาพการเป็นนักเขียน หรือ “ปัญญาชน” นั่นเอง หากพิจารณา “การกระทำ” ของโกเอทซ์ จะเห็นได้ว่า ถึงแม้เขาได้คัดค้านใจอย่างกล้าหาญเข้าช่วยชาวนาทำสงครามกับพวกขุนนางเจ้าของที่ดิน เขาก็รู้ดีว่า เขาไม่ได้ต่อสู้ในฐานะเดียวกับผู้ถูกกดขี่ พวกชาวนาจะไม่มีวันยอมรับว่า เขาเป็นพวกเดียวกับตนเป็นอันขาด เขาต้องอยู่โดดเดี่ยว อยู่วุ่นนอก โดยสภาพความเป็นจริงของชีวิตเขา

ไม่ใช่ผู้ทนทุกข์ที่ถูกกดขี่ แต่เป็นผู้เข้าใจความทุกข์ที่ผู้อื่นได้รับ เป็นเพียงผู้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือโดยที่ไม่เคยรู้จักการถูกกดขี่เลย

ฟร็องซีส จองซง^{๒๖} ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับผลงานของชาร์ตร์ให้ข้อสังเกตว่า ในบทละครที่ชาร์ตร์แต่ง มีตัวละครสองประเภทเป็นสัญลักษณ์ของความขัดแย้งกันในตัวเองทั้งกล่าวข้างต้น ประเภทแรกคือ “ลูกนอกกฎหมาย” (bâtard) คำนี้อาจใช้ในความหมายจริงเช่น โกเอทซ์เป็นลูกนอกกฎหมาย เขาเกิดจากแม่ซึ่งเป็นชนชั้นขุนนางและพ่อชาวนา หรือในความหมายกึ่งเปลี่ยนแปลงเช่น ออเรสต์ ผู้มีสิทธิสืบราชบัลลังก์แต่เกิดโตะในที่ห่างไกลก่อนกลับเข้ามาในกรุงอาร์โกสอย่างคนแปลกหน้า ตัวละครเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงสถานภาพของ “ปัญญาชน” ในกลุ่มผู้ถูกกดขี่ซึ่งเขาคัดสินใจเข้าร่วมการต่อสู้ เขาอยู่ภายในและภายนอกกลุ่มในเวลาเดียวกัน ความตั้งใจต้องการช่วยเหลือของเขามีได้ทำให้เขากลายเป็นผู้ถูกกดขี่ ตัวละครประเภทที่สองช่วยอธิบายถึงจิตสำนึกที่เขามีต่อ “การ

๒๕. แปลจาก *Magazine littéraire*, septembre 1975 p. 33.

๒๖. โปรดอ่านการวิเคราะห์อย่างละเอียดใน Francis JEANSON, *Sartre par lui-même*, Seuil, 1955 และบทความชื่อ “Le Théâtre de Sartre” ใน *Magazine littéraire* Septembre 1971, p. 16-19.

“กระทำ” ได้แก่ตัวละครที่เป็น “นักแสดง” ในความหมายจริงและในความหมายดัดแปลงของคำ เช่น Kean และ Nekrassov ความคลุมเครือระหว่างความเป็นจริงและบทบาทที่ตัวละครทั้งสองต้องสวมรอย ทำให้เขาเป็นตัวแทน “ปัญญาชน” ที่เข้าใจซึ่งถึงถึงลักษณะพื้นฐานของบทบาทของเขาในสังคมเป็นอย่างดี^{๒๑}

ข้อคิดต่าง ๆ ในงานเขียนของชาร์ตร์เกี่ยวกับ “การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคมของนักเขียน” สะท้อนให้เห็นปัญหาหลักซึ่ง “ปัญญาชน” ฝ่ายซ้ายในฝรั่งเศส

๒๑. Kean มีอาชีพนักแสดง ความล้มเหลวของเขาจากการที่เขาเอาชีวิตจริง ความรู้สึกจริง ๆ มาปนกับบทบาทที่เขาเล่นในละคร ด้วยความหึงหวงที่เห็นเจ้าของแห่งเวที ผู้อุปถัมภ์และคู่แข่งอยู่กับผู้หญิงที่เขารักในหมู่ผู้ชม เขากล่าวบรรยายออกมาด้วยความโกรธสุดขีดบนเวทีก่อนที่จะหมดสติไป ส่วน Nekrassov เป็นเรื่องของนักฉวยโอกาสซึ่งมีชื่อจริงว่า Georges de Valera เพื่อไม่ให้ถูกตำราวจับ เขาปลอมตัวเป็นรัฐมนตรีโซเวียต Nekrassov ซึ่งหนีมาขอลี้ภัยในโลกตะวันตก ทุกคนต้อนรับเขาอย่างดี เขาติดกับดักตัวเอง เพราะ เมื่อเขาต้องการพูดความจริง ไม่มีใครยอมเชื่อเขา ทุกคนต้องการให้เขาอยู่ในบทบาทที่เขาสร้างจนตลอดไปเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคนสะดวกใจมากกว่าที่จะยอมรับว่าตนถูกหลอก.

ต้องประสบหลังสงครามโลกครั้งที่สอง^{๒๒} การจัดระบบของโลกใหม่ที่เป็นปฏิปักษ์กันสองค่าย^{๒๓} ค่ายหนึ่งเป็น “โลกเสรี” อีกค่ายหนึ่งเป็นตัวแทนของ “ชนชั้นกรรมาชีพผู้ถูกกดขี่” ทำให้การตัดสินใจเลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกลายเป็นการปฏิเสธฝ่ายตรงข้ามโดยสิ้นเชิง การแบ่งแยกกันเด็ดขาดเช่นนี้ขัดกับอุดมคติของชาร์ตร์ซึ่งมุ่งหวังจะเชื่อมโยงเสรีภาพกับความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ปลายเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๔๘ เขาและ “ปัญญาชน” คนอื่น ๆ จึงทดลองตั้งกลุ่มการเมืองตามอุดมคติชื่อ *Rassemblement Démocratique Révolutionnaire* ชาร์ตร์ กล่าวถึงความตั้งใจของกลุ่มว่า

“เรามีแต่แนวความคิดกว้าง ๆ กล่าวคือพยายามสร้าง “แนวที่สาม” ซึ่งเป็นสิ่งที่หลาย ๆ คนพยายามทำกันในฝรั่งเศส เราต้องการสนับสนุนให้รัฐบาล

๒๒. ซีมอน เดอ โบวัวร์ (Simone de Beauvoir) ได้กล่าวถึงปัญหาอันสำคัญเช่นเดียวกันในนวนิยายเรื่อง *Les Mandarins* (1954).

๒๓. เป็นผลจากการประชุมสุดยอดระหว่างประธานาธิบดีรูสเวลต์ เซอร์วินสตัน เชอร์ชิล และสตาลิน ที่เมืองยัลตา ระหว่างวันที่ ๔ ถึง ๑๑ กุมภาพันธ์ ๑๙๔๕ เพื่อทำความตกลงเกี่ยวกับการดูแลประเทศต่าง ๆ ในยุโรป เมื่อฝ่ายพันธมิตรได้ชัยชนะ.

ฝรั่งเศสเข้าร่วมกับรัฐบาลของชาติ
อื่นๆ ในยุโรปและเป็นสื่อกลางระหว่าง
รัสเซียกับสหรัฐอเมริกา^{๑๐} แต่กลุ่ม
ของชาร์ตร์ประสบความล้มเหลวอย่างรวดเร็ว
เนื่องจากเกิดการแตกแยกภายใน ชาร์ตร์ต้อง
ยอมรับความจริงว่า ความพยายามของเขา
เป็นสิ่งที่ทำได้ยากมากในทางปฏิบัติ เมื่อเขา
เผชิญหน้ากับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เขา
จำเป็นต้องเลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยยอม
เสี่ยงกับการผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจาก
ภาวะของการอยู่ภายในสถานการณ์ใดสถานการณ์
หนึ่งทำให้เขาไม่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์
นั้นๆ ได้ถนัดเหมือนมองจากภายนอก
หรือมองย้อนหลัง ชาร์ตร์ตัดสินใจสนับสนุน
ฝ่ายซ้ายทั่วโลกด้วยเหตุผลที่ว่า “ผู้ถูกกดขี่”
ยอมรับนับถือฝ่ายนั้น อย่างไรก็ตามชาร์ตร์
ไม่ยอมสมัครเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์
ฝรั่งเศส เนื่องจากต้องการมีอิสระในการ
วิพากษ์วิจารณ์แนวทางปฏิบัติ รวมทั้งข้อ
เสียหรือจุดอ่อนต่างๆ ของพรรคอย่างเต็มที่

มาร์ก กราเวทซ์ แสดงความเห็น
ในบทความเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของ

๑๐. แปลจาก *Magazine littéraire*, sep-
tembre 1975, p. 31.

ชาร์ตร์ว่า^{๑๑} ความสัมพันธ์ระหว่างชาร์ตร์กับ
พรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสและสหภาพโซเวียต
ไม่ได้เป็นไปอย่างราบรื่น หลังสงครามเกาหลี
ในช่วงทศวรรษ ๑๙๕๐ ชาร์ตร์พยายาม
ดำเนินรอยตามแนวนโยบายของพรรคอย่าง
ใกล้ชิด การวางตัวของเขาทำให้เกิดขัดแย้ง
อย่างรุนแรงกับอัลแบร์ กามู ใน ค.ศ. ๑๙๕๒
และกับมอริซ แมร์โลปงตี (Maurice
Merleau-Ponty) ใน ค.ศ. ๑๙๕๕^{๑๒}
แนวคิดมาร์กซิสต์ที่ถือว่าสิ่งแวดล้อมและ
ปัจจัยการผลิตมีบทบาทสำคัญในการกำหนด
วิถีชีวิตของคนในสังคม ปรากฏอย่างเห็น
ได้ชัดในงานเขียนชีวประวัติของ ฌอง
ฌีแนต (Jean Genêt) นักเขียนซึ่งเคยต้อง

๑๑. บทความนี้อยู่ใน *Magazine littéraire*,
septembre 1971, p. 27-32.

๑๒. การตอบโต้ทางความคิดระหว่างชาร์ตร์กับกามูเกิด
ขึ้นในโอกาสที่กามูพิมพ์หนังสือเรื่อง *L'Homme
révolté* ออกมาสู่สายตาผู้อ่าน ในขณะที่ชาร์ตร์
ยืนยันให้มีความสำคัญกับการต่อสู้ร่วมกับส่วนรวม
“ก่อนอื่น” ตามแนวคิดมาร์กซิสต์ กามูต้องการ
รักษาไว้ซึ่งความมีเสรีภาพอย่างเต็มเปี่ยมของ
บุคคลที่จะคัดค้านต่อต้านแม้แต่รัฐซึ่งก่อตั้งขึ้นใน
นามของการปฏิบัติของส่วนรวม มอริซ แมร์โล
ปงตี (Maurice Merleau-Ponty) นักคิด
“เอ็กซิสตองเซียลิสต์” เพื่อนของชาร์ตร์ ตีตัว
ออกห่างจาก “สถาบันมาร์กซิสต์” เขาตำหนิ
การที่ชาร์ตร์วางตัวอยู่ “ใต้ปีก” โซเวียตรัสเซีย.

โทษอยู่หลายปี^{๓๓} และในงานวิเคราะห์ปรัชญา
มาร์กซิสม์ เรื่อง *La Critique de la
Raison dialectique* (Questions de
Méthode) ซึ่งไม่จบสมบูรณ์ แต่พิมพ์ออก
มาเพียงบทแรก การที่โซเวียตส่งกำลังเข้ารุกร
านประเทศในยุโรปตะวันออกโดยที่ไม่มีเสียง
คัดค้านจากพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสทำให้
ชาร์ตร์ต้องพิจารณาปรับปรุงแนวทางปฏิบัติ
ของเขาและเริ่มถอนตัวออก หลังวิกฤตการณ์
ในเซโกสโลวะเกีย ค.ศ. ๑๙๖๘ ชาร์ตร์จึง
ตัดสินใจถอนตัวจากสหภาพโซเวียตอย่างเด็ด
ขาด แต่กระนั้นเขาก็ยังมิได้เลิกล้มความตั้งใจ
ที่จะช่วยเหลืออยู่ห่าง ๆ และยังคงสนับสนุน
ฝ่ายซ้ายทั่วโลกต่อไป

บทสรุป

ชีวิตและงานของชาร์ตร์อย่างสังเขป
ในบทความชิ้นนี้จะอธิบายให้ผู้อ่านได้เข้าใจ
ถึงความคิดหลักทฤษฎี “เอ็กซิสตองเซียล
ลิสม์” ของชาร์ตร์ ข้อบกพร่องสำคัญที่มีผู้

๓๓. เมื่อเปรียบเทียบกับชีวประวัติของชาร์ล โบแดร์
(Charles Baudelaire) กวีมีชื่อของฝรั่งเศส
ซึ่งชาร์ตร์ได้เขียนไว้เมื่อปี ๑๘๔๓ จะเห็นได้ว่า
เหตุผลพื้นฐาน ในการเลือกวิถีชีวิตของนักเขียน
ทั้งสองตามที่ชาร์ตร์ได้อธิบายไว้ตรงข้ามกันโดย
สิ้นเชิง โบแดร์เป็นตัวอย่างของกวีที่ตั้งใจจะ
ให้ผู้อื่นประณามตนเอง ที่เลือกแยกตัวออกจาก
สังคมด้วยตัวของเขาเอง

กล่าวทักท้วงเสมอคือชาร์ตร์มองชีวิตในแง่
ร้าย เห็นแต่ความยากลำบากของการมีชีวิต
อยู่ในโลก และในการใช้เสรีภาพของแต่ละ
บุคคล แม้ผลงานของชาร์ตร์เน้นการวิเคราะห์
ปัญหาต่าง ๆ มากกว่าจะเสนอทางแก้ปัญหา
หรือชี้ทางออกอย่างแน่ชัด แต่วิธีการดังกล่าว
เป็นสิ่งที่ทำให้แนวคิดของเขามีคุณค่า ไม่ถูก
จำกัดอยู่ในกรอบของสถานการณ์หนึ่งใดโดย
เฉพาะ สำหรับชาร์ตร์ชีวิตย่อมดำเนินไปอย่าง
ไม่หยุดยั้ง และในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะไม่มี
ใครมีคำตอบไว้ล่วงหน้า แนวคิดของชาร์ตร์
เปิดกว้างให้เลือกแนวทางชีวิตได้ตลอดเวลา

ชาร์ตร์ไม่สนใจการเข้ามาบีบคั้นทางใน
สังคมตั้งแต่เริ่มแรก และมุ่งค้นหาความหมาย
ของชีวิตในฐานะปัจเจกชนก่อน แต่ประสบ
การณ์ระหว่างสงครามทำให้ชาร์ตร์ตระหนัก
ถึงความจำเป็นที่จะต้องใช้เสรีภาพที่มีอยู่อย่าง
รู้จักรับผิดชอบ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วย
ปกป้องเสรีภาพของผู้อื่นในสังคมด้วย หลัง
สงครามโลกครั้งที่สอง ชาร์ตร์ตัดสินใจเข้า
ร่วมสร้างอนาคตของโลกในฐานะนักเขียน ไม่
กลัวที่จะพูดหรือทำอะไรผิดพลาด ด้วยเหตุ
นี้เขาจึงเป็นนักเขียนที่มักถูกชื่นชมและชิงชัง
มากพอ ๆ กัน อย่างไรก็ตามไม่มีใครสามารถ
มองข้ามเขาไปได้ ชาร์ตร์อยู่ที่นั่น อาจเป็น
ด้วยความบังเอิญ แต่ชื่อของเขาได้ถูกจารึกไว้

ในประวัติศาสตร์ เคียงคู่ไปกับช่วงเวลาที่เขามีชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างไม่มีวันลบเลือน สัญลักษณ์สำคัญแห่งความทรงจำของมนุษยโลกคือการที่ราชบัณฑิตยสถานสวีเดนได้ลงมติทั้ง ๆ ที่รู้ล่วงหน้าว่าเขาจะตอบปฏิเสธ ให้ชาร์ตร์ได้รางวัลโนเบล สาขาวรรณคดี ค.ศ. ๑๙๖๔ สำหรับคุณค่าของผลงานของเขาที่ผ่านมาทั้งหมด ซึ่งหมายถึงความคิด “เอ็กซิสตองเชียลลิสม์” ของเขา และแนววรรณกรรมซึ่งมุ่งเน้น “การเข้าร่วมทางการเมืองและสังคมของนักเขียน” อันเป็นสิ่งที่ทำให้ชาร์ตร์เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางทั้งในและนอกประเทศฝรั่งเศส โดยเฉพาะ ตั้งแต่หลัง ค.ศ. ๑๙๔๕ จนถึงทศวรรษ ๑๙๖๐ ©

บรรณานุกรม

๑) หนังสือ

สุชาติ สวัสดิ์ศรี (บรรณาธิการ). — มา : วรรณกรรมเอ็กซิสตองเชียลลิสม์ ระหว่างชาร์ตร์กับกามู. — สำนักพิมพ์ปณฺชน, พ.ศ. ๒๕๑๗.

AUDRY, Colette. — *Sartre et la réalité humaine*. — Paris, Seghers, 1966.

JEANSON, Francis. — *Sartre par lui-même*. — Paris, Seuil, 1955.

JOUBERT, Ingrid. — *Aliénation et liberté dans Les Chemins de la liberté de Jean-Paul Sartre*. — Paris, Didier, 1973.

LECARME, Jacques (Dir). — *Les Critiques de notre temps et Sartre*. — Paris, Garnier Frères, 1973.

LORRIS, Robert. — *Sartre dramaturge*. — Paris, Nizet, 1975.

๒) บทความ

JEANSON, Francis. — “Le Théâtre de Sartre” In : *Magazine littéraire*, septembre 1971, p. 16-19.

KRAVETZ, Marc. — “Sartre et la politique” In : *ibid.*, p. 27-32.

LECLERC, Annie. — “De Roquentin à Mathieu” In : *L'Arc*, n° 30, 1966, p. 71-76.

อภินันทนาการ

จาก

คุณดวงสิริ กุโลภาส

โรงเรียนดุสิตวิทยา

อ. บ้านโป่ง ราชบุรี

รวมบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ประวัติศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๗

หนังสืออ้างอิงเพื่อช่วยการค้นคว้าที่รวบรวมบทคัดย่อจากวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ตั้งแต่การศึกษา ๒๕๔๘-๒๕๕๗ รวม ๒๑๑ เรื่อง เป็นบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ของอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาฯ (๑๖๕ เรื่อง) การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มศว. ประสานมิตร (๓๔ เรื่อง) และอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเซียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยศิลปากร (๑๒ เรื่อง)

ข้อมูลในหนังสือประกอบด้วย ชื่อหัวเรื่องวิทยานิพนธ์ ที่เป็นภาษาไทย-อังกฤษ ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์ บทคัดย่อภาษาไทย รายชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรายชื่อคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ หนังสือหนา ๑๑๖ หน้า พิมพ์ขนาดแปดหน้ายกด้วยกระดาษปอนด์ เล่มละ ๕๐ บาท

ติดต่อซื้อที่ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กทม. ๑๐๕๐๐ โทร. ๒๕๑๔๕๖๓ ส่งซองทางไปรษณีย์ เพิ่มค่าส่งเล่มละ ๕ บาท

รายได้ทั้งหมดจากการจำหน่ายหนังสือเล่มนี้จะนำเข้าสมทบจัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ ศาสตราจารย์บรอง ศยามานนท์

อธิการบดีมหาวิทยาลัย

จาก

ลำไย บุญทวี

นางเพชรทองบุญทวี

๔๖๕ ถนนวิชิตสงคราม อ. เมือง ชลบุรี

เพื่อชีวิตรอบรู้และรื่นรมย์

อ่าน

บ้านไม่รู้โรย

แถม โรยไม่รู้บ้าน

ชุกติโสภณ การพิมพ์

176 ตรอกราชศักดิ์ ถนนบำรุงเมือง กรุงเทพฯ ๑ โทร. 2220902

นางโสภณ ธรรมวิทย์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2528